

LA BELLVERNA

Revista de l'Associació Cultural Amics de Teulada

II època - núm. 7 - Teulada, Primavera 2021

LA BELLVERNA

Revista de l'Associació Cultural
Amics de Teulada
II època, núm. 7

Teulada, Primavera 2021

Consell de Redacció:

Mila Bisquert Salvà
Juanjo Bertomeu Oller
Jaume Buigues i Vila
Joan Ivars Cervera

Direcció, coordinació i maquetació:

Joan Ivars Cervera

Edita:

**Ajuntament de Teulada - Regidoria
de Cultura**

Associació Cultural Amics de Teulada

SUMARI

- Editorial. Paisatges (Joan Ivars) 3
- Records i enyorances de Teulada al llarg d'una vida (Bernardo Font) 4
- Mossèn Francisco Cabrera Ortolà. Capellà de l'ermita de Benimarco (Joan J. Cardona)..7
- Teulada, un poble amant de la cultura (Roser Cabrera) 10
- Tirar endavant en temps de penes i treballs (Joana Lluïsa Vila) 12
- Apunts sobre l'associacionisme obrer a Teulada: la vaga de juny de 1932 (Juanjo Buigues Sapena) 15
- Cuina de poble: la cassola de Pasqua (Paquiter Bertomeu Buigues) 20
- Sobre l'Educació Bàsica a Teulada durant la postguerra (III, el col·legi de les Monges) Josep A. Ahuir i Jaume Buigues 21
- Paraules "in memoriam" o quasi (Vicent R. Vallés) 24
- Un exemple de ceràmica devocional valenciana a Teulada, el plafó de la Immaculada de 1846 (Jaume Buigues i Vila)..... 28
- Les Imatges del fotoclub L'Andragó 30
- L'ACAT es mou 31

Portada: joguet de la fàbrica de Francisco. Martínez (Teulada, anys 50 del segle XX).

Foto: Joan Ivars

Correspondència:

amicsdeteulada@gmail.com

Web ACAT:

www.amicsdeteulada.net

Núm. ISSN: 2660-5899

Dipòsit legal núm. A 436-2020

D'entre les múltiples maneres que tenim al nostre abast per a caracteritzar un territori, crec que conèixer els seus paisatges és el camí més directe per tal d'arribar a l'ànima d'eixe espai, gran o petit, que tractem de definir.

Afortunadament el nostre terme, com molts dels veïns, ofereix un ventall amplíssim de possibilitats paisatgístiques que el fan potser paregut i semblant a altres, però mai igual. Els camins, les penyes feréstegues, els bancals, la vegetació, la costa marina, els cultius... i tants altres elements que se'ns dibuixen en la nostra retina quan alcem la vista i contemplem els nostres voltants, són tots ells, en conjunt i cadascun per separat, unitats d'un trencaclosques constitutives d'una personalitat paisatgística. Sí, com les persones, que no n'hi ha cap igual, tot i haver-ne de molt semblants.

Esta varietat de visions del territori, que per naturalesa ja és diversa —mar, muntanya, espais amb la petja transformadora de l'home...—, tampoc és la mateixa al llarg de l'any: es diferent la visió que ens ofereixen els camps teuladins a l'estiu, on domina el verd de les vinyes (tot i que ja no en són tantes...), o a la tardor on l'ocre amarronat dels pàmpols i arbres fruiters ens anuncien l'arribada de l'hivern, en què ens trobem amb el blanc intens dels bancals d'ametlers o la neu vegetal del ravanell que tot ho envaeix. Estos elements, però, cada volta són menys visibles per l'abandó de l'agricultura. Tornarà algun dia?

Però tot no són glòries, ni flors ni violes, quan passem pel nostre entorn. Des de fa ja massa anys domina l'imperi del ciment: aquí i allà broten els xalets com a bolets baix d'un garrofer en un any plovedor. I des de fa uns poc anys també, estem assistint a vore els cadafals multicolors que es planten a les festes per als bous, escampats pel terme ferint la visió paisatgística dels nostres camps.

I què dir de l'escena urbana? També es un paisatge estimat i volgut pels que trepitgem a diari els nostres carrers i places. També es llastima i es fa malbé quan a un carrer li lleven els arbres que eren l'ornat i l'alegria de veïns i visitants o quan no es respecten les normes urbanístiques que trenquen l'harmonia d'un centre històric com el nostre, que ha rebut la consideració i respecte d'autoritats, professionals i gent en general.

Cal, per tant, que entre tots fem el possible per mantenir els paisatges que hem heretat dels nostres avantpassats, com a mínim per a no destrossar-los més. Són la nostra personalitat, la nostra forma de ser i la manera de ser vistos pels que ens contemplen des de fora.

Records i enyorances de Teulada al llarg d'una vida

Bernardo Font Vallés

Quan sospites que el camí vital va acurtant-se i et sents assetjat pel coronavirus i les restriccions de moviments, disposes de moltes hores per a reflexionar i a poc a poc t'envaeix un sentiment d'enyorança de les vivències guardades al fons del calaix de la memòria. Treure del fons d'eixe pou cada lloc, cada record, cada sentiment... és portar al present moltes aventures del passat que, un poc o un molt, han estat oblidades encara que somniades algunes nits d'hivern al caliu del foc; i encara que, aparcades en un racó de la consciència, ara han brotat veient la llum enfosquida d'aquests dies de pandèmia.

El titular d'esta vida creu firmament que cada viure és únic i el configuren vivències particulars i irrepetibles. Per tant, el que s'escriu a continuació és l'apreciació personal del que subscriurà este article.

Aquesta aventura viva comença a una caseta del camí dels Castellons, hui carrer Altea. Una caseta que mirava cap a la Venta amb una gran era al davant i que com a veïnat, a l'eixir a la dreta, teníem el xalet de la Morella i res més. Aleshores li dien el Cortó de la ti Leida... hui ja no hi és.

Seguint al mateix camí, uns anys després, es va construir el camp de futbol Castel·lo. Ara ja no hi està.

D'eixe indret que era front l'actual papeteria Moll, el temps ens traslladà al carrer Nou (Sant Bonaventura). A un piset dels Romany; al costat esquerre estava el taller de motos i bicicletes de Paco. Actualment no està...fa molt de temps allí van fer un edifici d'habitatges. En el mateix carrer hi havia una casa al final, la casa

dels Cacaia que hui ha desaparegut donant pas a una eixida d'eixe vial cap a la Costa.

Més tard, la vida em portà a viure al Raval o millor dit, al Ravalet (Calvo Sotelo), envoltat per l'estanc de Vicent i Teresa i el, direm, taller del ti Pascual el Llandero. Enfront, l'espardenyeria de Moll o de Maria Manyet, després de Magdalena i Jaume, i la casa de la tia Maria Rosa el Forn que feia pastissos per a tot el poble... res de tot això sobreviu... tot són habitatges... tan sols queda el forn modernitzat de Tur.

Eixe gran carrer, el Raval, ha perdut dues cases per a obrir dos nous: La del raconet de l'estanc i l'altra al centre del carrer, a mà dreta pujant.

D'allí vaig eixir amb esposa per a viure al carrer Lepanto, un lloc on abans tot eren bancals d'ametlers, hui no en queda ni un... encara que, per a erradicar la plaga de la *xilella*... ens van remetre escrits per a que arrancàrem els arbres que feia més de trenta anys que no hi eren (anècdota curiosa).

Rere una dècada més o menys, definitivament, vaig fixar el meu domicili habitual a una casa del carrer Gata de Gorgos (les Cases Noves), on encara visc però esporàdicament. La major part de la vida la passe a una caseta de camp de la partida de Benarrisc, des de la terrassa d'eixe lloc recorde, perfectament, com una representació fotogràfica:

El bar Pla que ja no està.

"L'Hostal 4 Vientos", reconvertit ara en una moderna clínica.

L'antiga i estreta entrada al poble que ara no

s'endevina i que travessava l'arc angost del pont per on passava el tren.

El bancal de la Paret que ara és un aparcament i polígon industrial.

El vell escorxador municipal, ara oblidat baix un magatzem bonic i blanc.

El safareig on es llavava tota la roba del poble i bevien les cavalleries que ja no es pot ni imaginar

L'obsoleta estació del tren amb una xicoteta cantina, hui renovada i sense cantina. Els antics trens a carbó... vagonets de fusta i *carbonilla* als ulls.

La, tantes voltes jugada, parcel·la de l'ermita de Sant Vicent amb els seus pins... hui enjardinada i remodelada, etc.

D'estiu solíem anar a Moraira a passar uns dies amb els iaïos paterns. Quan ens apropàvem a la casa de la Por, hui desconeguda, ja podíem quasi oïr la mar; i ara, cada vegada que hi aterre, em veig jugant a la platgeta ara absorbida pel club nàutic. Em sembla oïr la subhasta del peix a la destruïda pescateria o em sent córrer per dalt del margenot que ja no m'inspira res, no esclaten les ones en ell! i també pense en el meu iaïo, cànter al coll, quan portava aigua des de la Senieta

I després d'este recorregut pels habitatges d'una existència... deixo enlairar la ment per la resta del poble per a recordar:

El col·legi de les monges on vaig aprendre les primeres lletres, dedicat hui a altres menes-
ters.

Enyore l'enderrocat col·legi Sant Vicent Ferrer, hui Plaça de l'Ajuntament i Consistori del poble i també eixa escoleta que brotà a l'actual plaça del Garrofer... tot hui esfumat.

Rememore amb nostàlgia l'*Hogar Juvenil* i el vell ajuntament ubicat a la casa de Constança Ferrer, la germana de Sant Vicent, dedicats ara a la cultura i, com no, la casa presó i habitatge de

l'agutzil del poble que a hores d'ara ocupa l'Associació de Mestresses de Casa.

També em ve al cap una cambra de la casa de Conxa a la plaça de la Creu on ens reuníem la joventut... en eixe emplaçament es va gestar la compra dels terrenys per a fer posteriorment l'actual camp de futbol. Les balconades d'eixa estança donaven a la plaça: i al centre d'ella, com una reina, s'elevava l'esfumada pescateria del poble. Enfront, l'Hostal de la vila que perdura tancat.

No puc oblidar les sales de cine, primer a la Cultural, després al cinema Cervera... ara res de res... ni el cine d'estiu... ni el cine a Moraira.

No deixo de somniar amb l'antic corro dels bous quan corrien pel carrer la Mar, plaça la Creu, carrer Dalt i la plaça d'Espanya, amb les gravetes de l'església i la pescateria com a protagonistes principals.

Jo vaig presenciar el naixement de la piscina municipal i l'he vista morir.

Jo vaig col·laborar junt a Salvador Oliver, Vicente García, Antonio "Font Sala" i altres a la creació de la Banda de Cornetes i Tambors i l'Agupació de Majorettes i vaig sofrir la seua desaparició.

També vaig participar en la formació d'un grup de teatre local que després es va dissipar poc a poc.... actualment, sembla afermat el teatre a Teulada.

Associats als llocs subsisteixen els records, les enyorances, els esdeveniments... que suren amb força i exactitud:

Els jocs als patis de l'escoles: a alls, a repic, ballar la trompa, la "comba", conillets amagar, etc. Les correrries pel terme: Al barranc de la Font de l'Horta a agafar cullerots... Anar a l'estació del tren a jugar als vagonets allí aparcats i posar monedes a la via per a que el tren les trepitjara... Pels bancals dels Castellons a arreplegar llenya per a la foguera de Sant Joan... Excursions a la

muntanya a fer margallons... Els partits de futbol al camp Castel·lo... els entrenaments nocturns sense quasi llum al camp “Ricardo Benavent”, etc.

Els anys d'estudiant: l'escola, el repàs amb D. Manuel per a preparar el batxiller i anar a examinar-nos a Xàtiva, la carrera a Teulada i Alacant, etc.

La dedicació a la festa major: l'any de fester i les eleccions i coronacions de reines de festes viscudes a la plaça de la Creu, a la plaça de la Constitució (a diferents ubicacions), a la piscina municipal, al cine d'estiu, al cine d'hivern, al pavelló d'esports i al saló d'actes de l'ajuntament i fins i tot, una coronació a l'ermita de Sant Vicent.

Referent a les festes, recorde amb simpatia i nostàlgia aquella estructura de festa d'abans: *La Vespra* amb el revoltar de les campanes, l'entrada de la murta, el muntatge de l'escenari i la revetla. *La Festa* amb la *desperta*, el passa carrer, la missa i el sermó, les carreres de gall, les cucanyes (cassoles, carreres de cintes i de sacs, que no caïga l'ou o la poma, etc.) i traspasar els ramells.

L'entrega incondicional a nombroses cavalcades dels Reis Mags... quantes anècdotes viscudes i que enyore de veres.

De la cosa religiosa, pense moltes vegades apesarat, amb la processó de la Salpassa que ja s'ha perdut, els grans sermons de Setmana Santa dirigits per un missioner i que ja no se celebren, el combregar per les festes de Sant Vicent i que tampoc sol fer-se, la visita de la Divina Pastora a la casa dels difunts que fa moltíssim temps que va quedar oblidada. Però recorde amb satisfacció la processó de l'Encontre i les de Sant Vicent que estan vives encara junt a les de la Verge per la mar.

I relatant, relatant se m'han impregnat les retines d'imatges que no volen apagar-se... algunes enterbolides... altres quasi sense llum... però ací estan:

“Les dones amb el catret anant a missa... El rector dient la missa d'esquena als fidels... El sermó des del púlpit... Els batejos amb la xicalla esperant per cantar el “padrí pollós” i que este els tirara monedes i caramels... El revoltar les campanes a mà... Els homes amb brusó i també, al camp amb un mocador amb quatre nusos al cap... Els matxos i els carros pel carrer... Les fonts públiques... El piló de pedra, que marcava els quilòmetres de la carretera, a la paret de la casa de Bollo... El quiosc de Maria... Els xiquets amb pantaló curt anant a escola pel matí i per la vesprada... El “tarongero” pel carrer... Els nius d'oronelles als balcons... La pujada dels bous des del barranc... La matança del porc al carrer... El batre a les eres... Els “toldos” dels “raimeros” i l'activitat al voltant d'ells..., etc.”

Finalment les nostàlgies més recents a causa de la pandèmia... viatjar, les reunions sociofamiliars i la participació en les activitats que programava, totes les setmanes, l'Associació de Jubilats i Pensionistes i, principalment, les activitats de la Coral Teuladina.

Quantes coses s'han perdut... quantes s'han renovat per llei de vida o per voluntat de les persones... quantes s'han esborrat de la memòria sense deixar empremta... i quantes queden vidents i que perduren, gravades a foc, per a que no perdem totalment la nostra identitat ja que, amb tots estos records i enyorances, s'entrellacen altres remembrances... altres nostàlgies... tot allò més individual... més privat... més íntim: records familiars, professionals, de salut, amorosos, d'amistats, de veïnat, de diversió, sociopolítics, etc. Tots junts configuren la pel·lícula d'una vida en un poble concret per a que quede constància de l'esdevenidor del mateix a través de les persones... esta és la meua visió... espere la vostra.

Teulada. Febrer de 2021

Mossèn Francisco Cabrera Ortolà. Capellà de l'ermita de Benimarco (II part)

Joan Josep Cardona Ivars. Cronista oficial emèrit de la vila de Benissa. Arxiver parroquial

Mossèn Francisco Cabrera Ortolà

Aquest il·lustre prevere benisser havia fet els estudis a València en el Seminari de la Presentació de Sant Tomàs de Villanueva. Era un centre prestigiós on els estudiants eren admesos en qualitat de beca i als quals se'ls exigia un gran rigor i aplicació en els estudis i una formació cristiana sense màcula. La parròquia de Benissa comptava a València amb un alberg per a estudiants fundat en l'any 1613 per mossèn March Ximeno rector de Benissa qui destinà una propietat seva en el carrer del Pou Pintat i administrat pel clergat de la parròquia de Santa Caterina. En eixa casa va viure mossèn Francisco la seva etapa inicial de formació, que era llarga, fins ordenar-se de pre-

vere en l'any 1875. Feu els estudis de forma brillant aconseguint el doctorat en teologia i la llicenciatura en filosofia i Sagrada Escripura. Un bagatge acadèmic a l'abast de pocs preveres de l'època.

Finalitzat els estudis, torna a Benissa i pre-

para oposicions i aconsegueix la rectoria de Terrateig de la qual no aplega a prendre possessió. Sa mare, que inicialment s'havia d'ocupar de portar-li casa, emmalaltí greument i decideix a no fer carrera en la seva activitat sacerdotal i dedicar-se a la cura de sa mare. Mossèn Francisco procedia d'una família influent. El seu besavi, Guillem Cabrera havia participat en les campanyes de guerra al nord d'Àfrica i fou alferes de les Milícies Urbanes de Benissa. Un germà del seu besavi era prevere franciscà i son pare possessor dels molins de vent del Pla dels Molins. El seu germà Antoni fou alcalde de Benissa i fundador junt amb Joaquim Abargues de la banca "Abargues y Cabrera S.R.C" i propietari de la turbina per produir l'electrificació de carrers i edificis principals de Benissa. La decisió de mossèn Francisco de no prosseguir el seu ascens eclesiàstic no s'havia pres de forma precipitada. La lectura dels seus dietaris delata un home culte, amant dels estudis permanents, molt responsable del seu deure i, segurament de caràcter més aviat tímid. Condicions personals que influïren en la seva renúncia a no optar en el progrés de l'escalafó professional, quedar-se al seu poble i veure la forma de guanyar-se la vida.

Observant que l'absència dels franciscans exclaustrats de Benissa no permetia tenir un centre de formació per a estudiants de batxiller acceptà dirigir a Benissa la Preceptoria de Llatí, que havia fundat monsenyor Sancha, arquebisbe de València. La Preceptoria era un recurs acadè-

mic que permetia fer estudis de batxiller al poble en un centre dotat de professorat solvent. Seguia el pla d'estudis de l'Institut d'Alacant i la capacitat intel·lectual de mossèn Francisco no precisà l'ajuda d'altres professors. Era, com se suposa, una acadèmia de pagament i que mossèn Francisco ubicaria en la seva casa del Pla dels Molins, que construeix en l'any 1884, habilitant una cambra amb capacitat per uns deu alumnes. La seva biblioteca detalla llibres amb totes les matèries a impartir, que es completa amb l'enorme feina de copiar a mà els programes de les diverses matèries del batxillerat. La lectura i claredat de conceptes evidència ser un home de gran capacitat intel·lectual. Un detall dels seus dietaris escrits en valencià, castellà, francès, grec i hebreu ens posa davant d'un home estudiós i preparat. Mossèn Francisco ha trobat la definitiva solució domèstica per residir a Benissa i sense dependre de

la còngrua parroquial de la qual únicament percebrà les rendes d'un benefici eclesiàstic i els serveis d'assistència a cor, soterrars i processons, més la porció que li correspon del Racional per misses encarregades.

En l'any 1880 moria mossèn Miquel Morales, franciscà exclaustrat i que segurament era l'encarregat de l'ermita de Benimarcó i Pedramala. Sembla que momentàniament, tot i ser nombrós el clergat de Benissa, la parròquia es veu amb la necessitat de demanar a l'arquebisbat permís per a que els preveres que s'encarreguen de les ermites de Benimarcó, Pedramala, Pinos i Lleus puguin dir dos misses en diumenges i dies de precepte. En l'any 1902 queda aprovada eixa autorització i mossèn Francisco s'encarregarà definitivament de les ermites de Sant Jaume de Benimarcó i Sant Vicent de Pedramala.

Fins eixe moment les misses de les partides les realitzaria renovant periòdicament el permís de binar que, com hem dit, en l'any 1902 ja pren forma definitiva. Eren varies les necessitats de comptar amb moltes celebracions dominicals, i en la petició es fonamenta per la gran distància geogràfica de les partides al centre urbà i també, com es farà de manifest anys després, la institució en el temple parroquial de la missa primera a les sis del matí i la de dotze que costejarà l'ajuntament. Era una mesura presa per a les partides que no tenien ermita amb missa assegurada i es justificava per no deixar abandonades les cases de camp d'aquelles zones rurals desateses de servei religiós. Uns membres de la família venien a primer hora del dia, tornaven a casa i els que s'havien quedat podien complir el precepte a mig matí. En eixa època transitar cap a les partides rurals era feina dura. En el seu dietari conta els inicis de la construcció de la carretera de la Fustera, amb el seu ramal a Benimarcó.

Els veïns de la partida, en l'any 1901, en número de quaranta, li encarreguen la confecció del llistat de contribuents. Però les millores de la via no l'afecten en absolut ja que era el seu costum fer a peu el trajecte de Benissa a les dos ermites per sendes i camins secundaris. Ja major,

als setanta-quatre anys, malgrat ser un gran caminador fa el trajecte amb lentitud i el seu nebot Antoni Cabrera li regala una burra que mai volgué emprar segurament pel perillós caràcter de l'animal, procliu a espantar-se sovint i que conta haver-li fet una mala passada tirant l'animal a córrer per dins del barranc del Quisi.

En el seu dietari s'organitza les lliçons de doctrina a impartir a la població infantil de les dues partides i així consta fer-ho fins a l'any 1927. La seva capacitat per a l'oratória no semblava ser el seu fort quan cita les dificultats que té per ser un orador sagrat a l'estil dels primers espases del seu temps. En la seva etapa jove diu haver-se encarregat de predicar el sermó de Sant Antoni en la seva fira de gener i comenta a les

seves memòries "acabar amb la boca com l'algeps". Però mai fou dificultat per fer-ho en les seves ermites on ho faria amb paraules planes i entenedores als camperols. Com a encarregat de la bona decència de les ermites consta haver-se fet en l'any 1916 obres a Benimarco que afectaren a un cancell i a la imatge de Sant Jaume que fou restaurada. No eren les primeres obres que faria a l'ermita. En l'any 1884, als inicis del seu ministeri a Benimarco, en plena joventut de mossèn Francisco es van fer obres importants de consolidació i embelliment de l'ermita i a l'efecte es va fer constar en una ceràmica dins de la sagristia.

Al parèixer seguí en la seva ocupació de les ermites fins a edat avançada, probablement als setanta-nou anys, per quant les capellanies de les ermites de Benimarco i Pedramala foren traspassades als vicaris de Benissa no sense el seu disgust. A partir d'eixe instant els darrers anys de la seva existència els va viure usdefruitant el seu benefici parroquial en la nova església fins que la seva vida fou apagant-se lentament i va morir als vuitanta-sis anys el dia 1 de gener de 1932 i soterrat al cementeri de Benissa. Considerat pels antics habitants de Benimarco que compartiren la seva cura d'ànimes com un home bo, sensat, humil, savi i de clara intel·ligència, acompanyaren el seu funeral observant la gran assistència de feligresos i la solemne litúrgia que li oficià el clero de Benissa, el dels pobles del voltant i la comunitat de franciscans de què fou germà terciari ordenant en el seu testament ser soterrat amb l'hàbit de Sant Francesc. En l'any 2002 les seves despulles, juntament amb les dels preveres que estaven soterrats al cementeri de Benissa foren exhumades i conduïdes al fossar de l'església parroquial, on una làpida els recorda a tots i el ministeri que ocuparen.

Teulada, un poble amant de la cultura

Roser Cabrera

La primera imatge que tinc de Teulada és la d'un poble de conte; el vaig vore per primera vegada quan tenia quatre anys, pel vidre de l'autobús de «La Unión de Benissa», en passar per la Carretera Nacional. Li vaig preguntar a mon pare el nom d'aquell poble situat en alt, mostrant-se orgullós a la mirada dels curiosos i em va dir que era Teulada, un poble veí de Benissa, el nostre destí. Sempre m'alçava del seient per a vore'l en cadascun dels viatges a Benissa i l'estimava i el recordava com aquell poble de conte quan el descobrí per primera vegada. No podia imaginar que uns anys més tard compartiria moltes de les meues inquietuds amb Teulada, carregada d'història, de tradicions, de meravellós paisatge ornat de vinyes de moscatell..

Teulada és un dels pobles de la Marina Alta que té la gran sort de posseir un grup de ciutadans estudiosos, interessats profundament per les arrels i l'evolució històrica de llur poble i la conservació de moltes de les seues tradicions. Formaren l'Associació «Amics de Teulada» (1984). Són els encarregats de recordar, escorcollar, investigar i estudiar el present, el passat, i preveure expectatives de futur al poble. Es mantenen les celebracions que perduren en el temps i, és més, s'enriqueixen amb noves propostes, orientades a la participació dels veïns del poble i forans.

Com a poble agrícola gaudeix d'un paisatge construït pels avantpassats que amb molt d'esforç han anat fent murs de pedra, màrgens per protegir els bancals, plantats d'arbres mediterranis com l'olivera, el garrofer i principalment la

vinya de moscatell, la gran protagonista del paisatge, coneguda per tot arreu pels seus excel·lents *caldos* i en altres temps per l'elaboració de la pansa. Els antics riurauts són testimoni d'una arquitectura rural, destinada principalment a la protecció del raïm escaldat i protegit de la rosada i la pluja. Un bellíssim entorn escalonat, amb plantacions de vinyes i esguitats de riurauts amb fornets i aljubs adossats a les seues parets.

Una mostra de la mirada cap al futur de Teulada es la important Cooperativa, Bodega Teulada, que dirigida per dues dones, han aconseguit molts premis nacionals i internacionals, un model de transformació de raïm en diferents classes de vins, mistela, vermut, cava, de gran qualitat i sempre amb les arrels del raïm de moscatell de Teulada. Els visitants admiren la *bodega* i el tast dels seus variats i perfumats productes.

M'uneix de forma especial a aquest poble el coneixement d'una tradició original i molt arrelada entre el veïnat de Teulada, la festa de la Dama. Les característiques d'aquesta commemoració són molt interessants des del punt de vista de l'Etnologia. No se sap amb certesa el seu origen, però se suposa que era una festa pagana, que com moltes altres ha esdevingut religiosa. Se celebra el 3 de febrer i es dedica a Sant Blai, metge i bisbe considerat sant per les moltes conversions del cristianisme. És el patró dels otorrinolaringòlegs, per ser l'advocat dels mals de gola. Es commemora en molts pobles de la Comunitat Valenciana i coincideixen en elaborar la vespra o el mateix dia un dolç, bunyol, rotllet,

i a Teulada la Dama, que una vegada beneïda es menja per berenar, sola o amb xocolata, per protegir la gola. També se celebren fires i porrats en altres pobles. Són moltes les dites al voltant del sant com «Sant Blai gloriós, cura'm la gola i em porta't la tos».

I què té d'especial la celebració a Teulada? La magnífica creació dels forners del poble que amb molta cura van esculpint una nena o un nen, segons porten falda o saragüells, (dama i *damo*) amb pasta de farina, oli, sucre... Vaig ser testimoni en un dels forns de Teulada amb la delicadesa que el forner feia una bola de pasta i anava separant petites quantitats per a fer el cap, els braços, les cames i el cos d'una silueta. Els modelava i unia amb mestria, gràcia i delicadesa. Un braç tocava el cap i l'altre es recolzava a la cintura. Una vegada feta la figura, començava l'ornament de la falda molt variat i ingenu, i finalment amb un pinzell li untava ou batut que li donaria una tonalitat humana i que serviria com adhesiu als anisets o altres llepolies que ornaven la falda. Els ulls eren dos granets de cafè igual que la boca, en el cas concret que jo hi estava present, de segur

que depenien molts detalls de la fantasia de cadascú. Cada forn presentava una ornamentació diferent.

Totes les dames no tenien la mateixa grandària: la més xicoteta la regalaven els forners als xiquets o xiquetes nascudes durant l'any de la festa, una segona mesura era per als nens i nenes i la més gran per als adults. En les cases, moltes famílies es feien les seues dames al forn de casa.

Ara la festa ha derivat en moltes activitats diferents. Teulada conserva les tradicions i continua afegint idees lúdiques, de tal manera que difícilment desapareguen les tradicions.

La part més interessant és la participació de tot un poble, fills, filles, pares, mares, iaïos, iaïes, tota la família celebra la festa de Sant Blai i mengen aquest original dolç beneït o sense beneir, si la intenció és sanar el mal de gola o simplement

gaudir d'un preciós dolç.

Moltes tradicions valencianes perdudes encara romanen

vives en la memòria dels avis o besavis i poden relatar als nets i netes contes, llegendes, anècdotes, però ja no se celebren, han quedat en la transmissió oral amb perill que desapareguen. Afortunadament hui hi ha molts estudiosos de cultura popular que les arrepleguen. És un goig observar que Teulada és un dels pobles on les tradicions romanen vives i el veïnat les trasllada a noves possibilitats de l'època actual.

Dénia a 11 de març del 2021

Tirar endavant en temps de penes i treballs

Joana Lluïsa Vila

Parlaré d'una persona de Teulada, que en temps de dificultats econòmiques i socials, va anar teixint, baga a baga, el seu futur i el de la seua família.

Parle de Fernando Vila Llobell, el meu pare.

Quan va acabar la guerra civil, a l'any 1939, Fernando tenia 25 anys. Una persona jove que, en circumstàncies normalitzades, buscaria la pròpia senda per on caminar en la vida. Però la gran dificultat que ell va tindre per asentar-se socialment, econòmica i familiar a Teulada va ser la depuració del règim franquista de la qual Fernando va ser víctima.

Ell havia sigut mestre interí en temps de la II República Espanyola. Havia cursat els seus estudis de Magisteri segons el "Plan Profesional de 1931". I per tal de consolidar la seua vocació va participar als *Cursillos* de selecció per a ingressar al Cos del Magisteri Nacional Primari, convocats per Decret de 14 de març de 1936. El colp d'estat del 17 de Juliol d'eixe mateix any, que va donar pas a la guerra civil, va interrompre tota acció administrativa.

Després de la guerra, Fernando no va poder accedir a dit Cos de Magisteri Nacional Primari. Li invalidaren el dret que s'havia guanyat per a exercir de mestre a l'escola pública, convertint-se en una de les tantes persones víctimes de la repressió franquista, com altres del nostre poble. Per tant, per orientar la seva vida, no li servia de res ni els estudis de Magisteri realitzats, ni els cursets en què havia participat i

que el capacitaven per ocupar el seu lloc al Magisteri Espanyol.

Quan Fernando va arribar a Teulada a l'acabar la guerra i després d'haver passat penúries i pobresa en camps de concentració, entre ells l'espanyol de La Magdalena a Cantàbria, va haver de buscar la manera d'eixir endavant en la vida. No era gens fàcil superar el desànim de trobar-se sense res a les mans per configurar el seu futur. Però de vegades, quan ens trobem ofegats, les persones traem forces sense saber d'on. Per això considere una valentia, el coratge, la dignitat i enteresa que van demostrar moltes d'aquelles persones que foren castigades per la dictadura de Franco al sobreposar-se a la tragèdia per tal de sobreviure.

Fernando va començar a tirar endavant fent societat amb José Ortola amb qui va posar en marxa una xicoteta empresa que es va anomenar CIMS (Compañía Industrial de Muebles y Sillas). Esta societat no va prosperar. Fernando se'n va eixir i va començar a treballar com a empleat comptable a Gata, a la fàbrica "Hermanos Martínez y Julián Monfort". Una empresa en la qual treballaven 200 hòmens. Durant este temps, es va casar amb la meua mare.

Però com qualsevol persona que forma una família i vol prosperar, va deixar la fàbrica de Gata i va començar a establir-se pel seu compte, amb el negoci de la palma. Com que ja tenia contactes de clients pel seu treball a Gata, poc a poc es va situar. La primera ubicació d'aquest

negoci que començava va ser al carrer del Mig (Cervantes) de Teulada.

En eixe moment va entrar a treballar amb ell Severino Llobell Cuello. A l'any 1949, Severino tenia 17 anys, i es va convertir en la peça clau per al negoci de Fernando. Ja des del primer moment va ser molt important la seua presència per a Fernando, no sols de cara a la xicoteta empresa que començava, també per a la nostra vida i per a la nostra família que el volíem com si fora un germà major. Per al meu pare, va ser com un fill. Severino l'animava a anar renovant el negoci, era la seua mà dreta i persona de molta confiança perquè des del primer dia que va entrar a treballar va demostrar amb els seus fets, molta disposició, interès, lleialtat, i fins al final sempre es va comportar com una persona honesta i amb molt bones actituds per ajudar a Fernando a anar prosperant en la faena.

Programa de Festes, 1948

Més avant en el temps l'empresa es va situar al carrer Mestre Mulet (aleshores, Colón) de Teulada. Els pares, Fernando i María Pepa, partiren la casa on vivien al carrer la Mar. Una de les parts, la que donava al carrer Mestre Mulet (aleshores, Colón), va ser per al fill Fernando. I allí va continuar amb el negoci de la palma. Venia pinzells, graneres, i tot el que tenia a veure amb este material. També abastien de colonials: café, arròs, etc...

Va succeir que per eixe temps l'exclusiva a esta comarca de cerveses el Turia la tenia un empresari de Dénia. Venia en un camió a repartir la

poca que es consumia en aquells moments. També repartia sifons i gasoses en botelles menudes. El pare de Fernando l'a-

Programa de Festes, 1953 companyava a repartir pels bars de Teulada, i tenia una comissió per les vendes: la Cultural, el bar de Cotna, Jaume Maro, el bar de Peret el Roig i la taverna de Catalina Bartolo. El que es gastava més era el

sifó i la gasosa. Cerveza no se'n consumia molta. Els bars es quedaven en una caixa per si algú en demanava. Quan el pare de Fernando

Programa de Festes, 1962 mor, és ell qui agafa la faena dels sifons a comissió, i amb la fidel disposició i aptitud de Severino continuen avançant.

Va arribar un moment en què l'empresa de cerveses Turia de València va decidir fer distribuïdors directes a persones que estigueren dis-

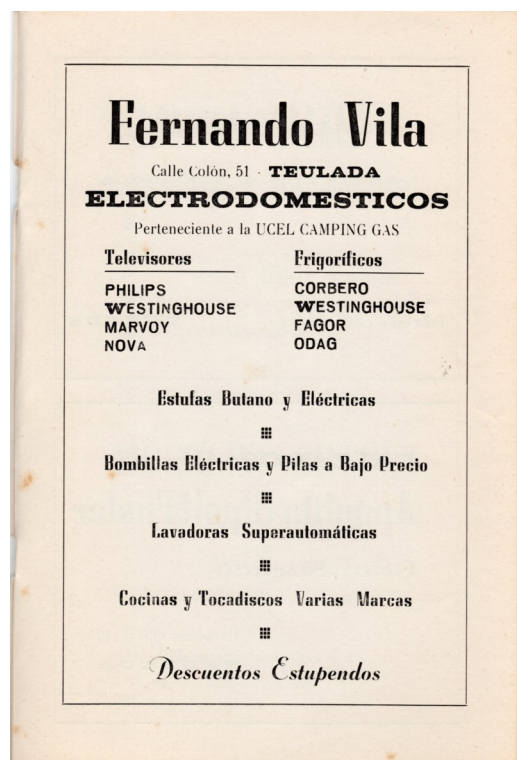
postes a agafar-ho i que visqueren als pobles on es repartia. Com que començava el turisme ja avançada la dècada dels anys 50, Fernando, animat per Severino, va agafar l'exclusivitat de la cervesa Turia i d'altres begudes que es servien als bars. Repartien les caixes en un moto carro, i abandonen definitivament el negoci de la palma perquè ja no era rendible. És en eixos moments quan va comprar la maquinària per a fer el gel que repartien a Moraira, i aparells per a fer els sifons i

la gasosa de fabricació i recepta pròpia anomenada La Juavi (Juani Vila). El gel el feien en uns recipients de metall, que s'omplien d'aigua i estaven tota la nit congelant-se dins d'un lloc fred, formant-se les barres. Tenien unes dimensions prou grans i grosses. Severino i el meu pare tenien que alçar-se a la mitja nit per a traure les barres ja congelades, deixar-les a unes càmeres de congelació perquè aguantaren fins al dia següent i tornar a omplir els recipients d'aigua per a fer noves barres. Pel matí eixes barres es trencaven a trossos menuts i es repartien als bars de Moraira per tal d'aguantar fresques les begudes a l'estiu: el bar de Llorenç, el pare de Vicente Ferrer, la fonda de Cuello, Angeleta, Ciscar. I a Teulada: la Cultural, el bar de Cotna i els altres ja anomenats abans.

la gasosa de fabricació i recepta pròpia anomenada La Juavi (Juani Vila).

El gel el feien en uns recipients de metall, que s'omplien d'aigua i estaven tota la nit congelant-se dins d'un lloc fred, formant-se les barres. Tenien unes dimensions prou grans i grosses. Severino i el meu pare tenien que alçar-se a la mitja nit per a traure les barres ja congelades, deixar-les a unes càmeres de

Programa de Festes, 1970

Més avant va vendre la distribució de La Casera, la cervesa San Miguel i d'altres productes, El negoci va anar fent-se gran.

A finals dels anys 60 l'empresa de Fernando Vila també es convertia en una tenda d'electrodomèstics i posava a disposició dels teuladins i pobles del voltants aparells per a la llar com frigorífics, televisors, estufes de butà, rentadores "superautomàtiques", cuines, tocadiscos, etc. La modernització de les cases teuladines havia arribat de la mà d'aquest incansable emprenedor.

A mitjans dels 70, Fernando va vendre el negoci a la persona que més capacitat tenia per a continuar amb l'empresa: a la societat formada per Severino Llobell i Vicente Buigues. Una relació laboral d'eixes dos persones que va funcionar sempre a la perfecció.

Avui, la filla de Severino, Magda Llobell Ivars, dona emprenedora, tan treballadora i valenta com ell, i el seu soci són qui porten endavant tota esta empresa, mantenen viu el negoci dels seus pares i continuen en esta tasca familiar tan interessant i bonica.

Apunts sobre associacionisme obrer a Teulada:

la vaga de de juny de 1932

Juanjo Buigues Sapena

La proclamació de la II República, arran dels resultats de les eleccions municipals de 1931, va generar grans expectatives de transformació de la realitat socioeconòmica existent, produint-se un clima propici per a l'increment de l'associacionisme obrer a l'àmbit rural, fins aleshores feblement organitzat en comparació a les àrees urbanes i industrials.

Les primeres mesures legislatives en matèria sociolaboral.

En aquest sentit, el Govern Provisional tenia entre els seus objectius prioritaris la qüestió agrària. Així, va promulgar una sèrie de mesures de caire sociolaboral, orientades a l'ordenació del mercat de treball. Entre altres, la llei de contractes de treball, que regulava salaris i la jornada de 8 hores, i protegia el dret a la vaga; el decret de conreu forçós, que propiciava la cessió de les terres dels propietaris a les organitzacions obreres locals, si aquestes no eres treballades havent-hi obrers agrícoles aturats; el decret de termes municipals, que prioritzava la contractació dels treballadors que residien al municipi; la constitució de jurats mixtes de treball rural, amb presència de patrons i obrers, per a arbitrar les condicions de contractació i vigilar l'acompliment de la normativa laboral; o la creació de centres públics de col·locació obrera, i insten als ajuntaments que es dugués un registre amb inscripcions diàries d'ofertes i demandes de treball amb la finalitat que els treballadors aturats pogueren trobar una ocupació.

Aquesta estratègia reformista republicana tenia com a objectiu la reducció de la conflicti-

vitat laboral, canalitzant-la a través d'organismes oficials i representació corporativa, amb la voluntat de desactivar alhora la via insurreccional que defensava una part de l'anarcosindicalisme.

El sindicalisme de classe: dues estratègies, dues realitats.

Logotip FNTT

Aleshores, el moviment sindical de classe obrera es trobava dividit en dues tendències, l'esmentada anarcosindicalista, repre-

sentada per la CNT, i la socialista, representada per la UGT, corrent de transmissió del PSOE a l'àmbit laboral. Després de la fi de la Dictadura de Primo de Rivera, aquests dos sindicats aplegaven en situacions completament divergents. Per una banda, els ugetistes havien aconseguit mantenir una sòlida organització sindical gràcies a la col·laboració implícita amb el règim dictatorial a través de la seua controvertida presència als comitès paritaris (antecedent dels esmentats jurats mixtes). Per contra, els cenetistes havien patit una forta repressió a conseqüència de la il·legalització decretada durant la dictadura, van veure desmantellada la seua organització i suprimits els seus òrgans d'expressió i van quedar reduïts a la clandestinitat, fet que va deixar molt malmès l'anarquisme rural valencià, hegemònic durant els primers lustres del segle

XX, especialment a les zones de conreu de l'ar-ròs i la taronja (Aurora Bosch, 1992).

Tanmateix, les característiques específiques del món agrari a la Marina, com el predomini del minifundisme, la forta presència de l'arrendament com a forma d'explotació de la terra, la recurrent immigració estacional de jornalers cap al nord d'Àfrica o França que fugia de l'atur forçós, o l'absorció de la mà d'obra rural excedent per part de la indústria, havien tingut com a resultat un escàs grau d'organització i de consciència política entre els treballadors agrícoles. Altres factors que van influir a l'escàs desenvolupament del moviment obrer en aquests indrets foren el desinterès dels propis sindicats en l'organització del proletariat rural, així com la presència hegemònica del caciquisme com a element controlador de la vida pública.

Antecedents d'associacionisme sindical a Teulada.

Així, prèviament a la proclamació de la II República només trobem formalment constituït a Teulada el

*Sindicato Agrícola San Vicente Ferrer*¹, enquadrat dins de l'òrbita de l'associacionisme d'inspiració catòlica, promogut per la classe dominant com un instrument per a sostroure a la classe treballadora de la influència d'ideologies 'dissolvents', i caracteritzat per una visió paternalista de la qüestió social. Aquests sindicats catòlics habitualment eren fundats i dirigits per sacerdots, propietaris agrícoles o grans contribuents, i es trobaven integrats majoritàriament per petits propietaris els quals, a través d'aquesta sindicació, resolien problemes concrets de la seua activitat quotidiana com podia estar la co-

mercialització dels seues productes, l'adquisició de llavors i fertilitzants, o el finançament econòmic (Francisco Moreno, 1988). El sindicat catòlic teuladí es trobava presidit pel metge José Morell Alberola, qui també havia estat el cap local de *Unión Patriótica*², el partit únic del règim primoriverista.

Naix el sindicat 'Trabajadores Agrícolas'.

Tot i això, amb el nou context polític i, afavorit per la seua posició privilegiada respecte a les relacions amb el Govern Provisional recentment constituït (Largo Caballero ocupava el Ministeri de Treball i Previsió Social), la UGT va orientar part del seu esforç en aconseguir la seua implantació a nombroses petites poblacions de l'àmbit agrari a través de l'acció de la FNTT³, dirigint la seua acció tant a jornalers sense terra com a arrendataris i petits propietaris semiproletaritzats⁴. Aquest va ser el cas de Teulada.

Així les coses, la Comissió Executiva de la UGT, en reunió ordinària de 8 de setembre de 1931, acordava donar ingrés, a través de l'esmentada FNTT, al sindicat teuladí *Trabajadores Agrícolas*, que comptava aleshores amb 150 afiliats⁵. Aquest és el primer sindicat, pròpiament obrer i de classe, del qual tenim constància documental al nostre poble, i comptava amb una seua social anomenada *Centro Obrero*. Entenem que la seua organització va anar bastint-se paulatinament fins aconseguir la seua constitució formal i l'adhesió al sindicat socialista. Tenim constància que també hi existien aleshores a la Marina Alta altres sindicats agrícoles adscrits a la UGT, com era el cas de Benimeli, Benissa, Castell de Castells, Sanet i Negrals, o la Xara.⁶

La República no aplega al camp.

La principal font de conflicte amb la qual es trobaven els treballadors del camp era la dificultat d'aconseguir l'aplicació de la legislació sociolaboral i de les conegudes com a 'Bases de Treball' per part dels patrons i de les autoritats

Memòria II Congrés UGT-FNTT

locals. Al cas específic de Teulada, si bé hi havia un predomini notable del minifundisme com a la nostra comarca, també és cert que hi existia un cert grau de concentració de la propietat rústica en mans d'una mena de burgesia agrària local, composta per un reduït nombre de famílies benestants, que havia anat configurant el seu patrimoni gràcies al procés de desamortització iniciat a mitjans del segle XIX, així com a una recurrent estratègia d'enllaços matrimonials per afavorir la concentració de la riquesa assolida. Entre aquestes famílies destacaven els Bertomeu-Rodríguez, els Bertomeu-Lledó, els Borja-Bertomeu, els Cabrera-Bertomeu (teuladins per línia materna), els Bertomeu-Espinós o els Oller-Malonda. Aquesta situació determinava un fort poder de negociació en favor dels patrons a l'hora d'imposar la seua voluntat a les relacions laborals. El mètode de contractació habitual havia estat la plaça pública: era costum acostar-se pels

indrets de l'antic 'Hostal de Bollo', situat a l'actual plaça de la Creu, punt al qual, després de la litúrgia religiosa dominical, acudien passejant els propietaris, per satisfer les necessitats de mà d'obra que requerien per a la setmana entrant⁷. Aquestes relacions no implicaven cap tipus de vincle permanent ni obligació de protecció social dels patrons respecte dels jornaleros contractats, extingint-se o renovant-se en funció dels desitjos i necessitats conjunturals de producció dels primers. Es configurava així, des del punt de vista de l'economia clàssica, una 'relació perfecta' entre l'oferta i la demanda de treball.

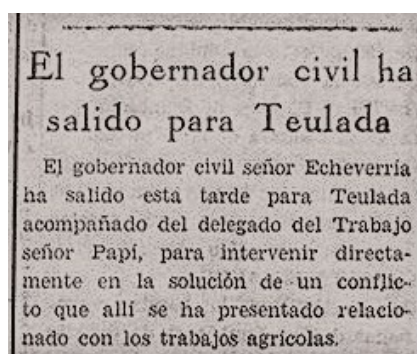
Generalment, els patrons solien fugir de tota norma o procediment que regulés la jornada o la retribució del treball, emparats en la seua preeminent posició de poder. Així, recorrien a totes les excuses possibles per no haver de signar cap compromís que es vinculés a obligacions de tipus laboral i, en alguns casos, la seua actuació trobava la protecció de les autoritats locals; no debades, eren els propis terratinents qui controlaven directament, o influïen de manera decisiva, la majoria dels ajuntaments a l'àmbit rural. Així a Teulada trobarem a les primeres corporacions 'republicanes', entre d'altres veïns, a Romualdo Bertomeu Rodríguez, Ricardo Roman y Borja o Jaime Oller Malonda, tots ells entre els principals contribuents del municipi.

El comitè nacional de la UGT es lamentava de l'adversa situació que continuava vivint-se a l'àmbit agrari per part dels treballadors, ja que, *"deixats de banda els primers moments que se guiren a la instauració de la II República, on els propietaris cediren un poc en la seua actuació persecutòria en relació amb els obrers, transcorreguts uns mesos tornaren a actuar com era norma en ells (...) S'obligava als treballadors a fer jornades inacabables i se'ls pagava jornals irrisoris. Poc importava que del Ministeri de Treball partiren lleis socials que regularen les*

feines i fixaren condicions”. Aquest sindicat feia èmfasi en que abans de recórrer a la declaració d’una vaga, esgotava tots els procediments possibles, com dirigir notificacions als alcaldes o presentar denúncies davant dels governadors civils per incompliments dels contractes de treball i deixar palesa la seua orientació preeminentment reformista.

La vaga de juny de 1932

Des de 1931, al camp alacantí havien començat a produir-se ja una sèrie de vagues agràries i agitacions camperoles, un tant inconnexes i de transcendència limitada, si ho comparem amb

El Luchador, 22-06-1932

Així les coses, a Teulada el conflicte d’interessos inherent a les relacions entre jornalers i patrons va anar escalant en tensió fins a desembocar en la declaració de vaga per part del ‘Centro Obrero’ al mes de juny de 1932, en demanda d’un augment salarial i una reducció de la jornada laboral que venien realitzant els treballadors agrícoles, i que els patrons es negaven a acceptar. A les feines del camp era pràctica habitual que les jornades foren ‘de sol a sol’, mentre que la nova legislació estipulava per als treballadors agrícoles un salari mínim de 5,5 pessetes per a una jornada màxima de 8 hores⁸. Generalment, per a que aquest mecanisme de pressió, com era la vaga, tingués certa capacitat d’influència es feia coincidir amb alguna de les tasques agrícoles més importants, i on es necessitava major mà d’obra, com ara la recol·lecció.

Després de 4 dies de vaga, el Governador Civil d’Alacant, José Echeverría Novoa, i el Delegat Provincial de Treball, José Papí Albert, es van desplaçar a Teulada per a arbitrar una solució al conflicte social existent⁹. Aquesta intermediació va generar inicialment els seus fruits, ja que es signa un plec de condicions, entre el Centre Obrer i els patrons, que anava a regir les futures relacions laborals¹⁰, el que es coneixia com a contracte de treball col·lectiu.

Els sindicats del camp de la UGT advocaven per aquest tipus de regulació col·lectiva, que oferia major garantia i protecció dels seus drets als treballadors. Tanmateix, des de les seues files també s’advertia del recurrent incompliment de les condicions laborals pactades per part dels patrons, ja que *“pocs eren els contractes de treball que aconseguien confeccionar les societats obreres d’agricultors, i reduït nombre d’ells els que s’aconseguien que foren acomplits” (...)* *“Quan s’iniciava un conflicte, aparentment quedava resolt, redactant un contracte de treball, però amb això no es feia altra cosa que entretenir els treballadors, ja que si bé és cert que el contracte es signava per patrons i obrers, els primers no feien mai honor a la seua signatura”*.

Amb tots aquests antecedents, resulta raonable pensar

El Luchador, 23-06-1932

victòria del sindicat teuladí fou efímera, i els patrons degueren continuar incomplint de mane-

nable pensar que les primeres ‘Bases de Treball’ signades a Teulada no degueren tindre massa recorregut.

Molt probablement la

ra sistemàtica tota normativa laboral de caràcter col·lectiu, prioritzant la negociació individual de les relacions laborals i defugint de tota regulació garantista. De fet, el volum d'afiliació al sindicat ugetista teuladí no es recuperarà fins l'abril de 1936, ja a un context polític més propici, un índex d'haver-hi potser algun tipus de represàlia econòmica per part dels patrons envers aquells jornalers que havien propiciat l'agitació social contra els seus interessos. El poder coercitiu dels propietaris continuava erigint-se així en el major desincentiu per a l'associacionisme obrer agrícola, fet que a l'hora també anava a propiciar una progressiva radicalització dels plantejaments sindicals.

Notes -----

¹ Trobem referències d'aquest sindicat a la premsa escrita durant el període la Dictadura de Primo de Rivera, on participa a la constitució de la Federació de Sindicats Agrícoles de la Marina (*Diario de Alicante*, 29.07.1925).

² Revista *Unión Patriótica*, núm. 10, pàgina 38, òrgan d'expressió oficial. Aquest partit ideat per la Dictadura de Primo de Rivera, si bé es va inspirar en el model feixista i corporativista de l'italià Benito Mussolini, a la pràctica es trobava més pròxim als plantejaments polítics de la dreta tradicional catòlica, antiliberal i antidemocràtica.

³ La Federació Nacional de Treballadors de la Terra (FNNT) va quedar constituïda oficialment el 6 d'abril de 1930, a la Casa del Poble de Madrid, després d'una convocatòria feta mitjançant un manifest difós per tota Espanya dirigit als camperols afiliats a la UGT. Hi van assistir 235 delegats de 157 poblacions, representant a 27.340 afiliats, però no hi va haver present cap sindicat agrícola de la Marina. Com a mostra de la progressiva expansió que va experimentar aquesta Federació al camp alacantí, a l'octubre de 1931 la UGT ja reunia a la província d'Alacant fins a 41 societats agrícoles adscrites que representaven a un total de 4.871 afiliats (ací ja es trobava federat el sindicat teuladí), mentre que a 17 de setembre de 1932, quan es celebra el II Congrés de la FNNT, aquesta ja comptava a la província amb 75 organitzacions, i un total d'11.250 afiliats.

⁴ Com a terme general, el proletariat rural del País Valencià, a diferència del d'altres territoris latifundistes com Andalusia o Extremadura amb grans nivells de desigualtat i misèria, no es trobava totalment desarrelat de la terra, donada la major fragmentació de la propietat de la terra que existia ací. Era habitual trobar petites explotacions d'àmbit familiar però que tenien una necessitat peremptòria de trobar altres fonts d'ingressos per atenuar la seua precària situació econòmica. Tanmateix, es trobava prou estesa la figura del treballador agrícola que posseïa la terra sota un règim de tinença indirecta com l'arrendament o emfiteusi que consistia en la cessió perpètua, o durant un llarg període de temps, del domini útil d'un immoble mitjançant el pagament d'una pensió anual al propietari. Aquest tipus de relació de producció precapitalista va subsistir a les nostres terres fins ben entrat el segle XX. (Salvador Forner, 1982). En aquest sentit, el Govern Provisional també va legislar en favor d'aquests arrendataris i els va concedir el dret a exigir una retribució per les millores efectuades o la possibilitat de sol·licitar una reducció de la renda a pagar si la collita havia sigut roïna.

⁵ *Boletín de la Unión General de Trabajadores*, núm. 33, pàg. 270. Una altra referència respecte al volum d'afiliació a aquest sindicat la trobem al Cens Social Electoral del Ministeri de Treball, a efectes de l'elecció de Vocals per al Jurat Mixte del Treball Rural, on la UGT de Teulada apareix amb 98 socis (*Gaceta de Madrid* núm. 68, de 8 de març de 1932).

⁶ *Memoria II Congreso Federación Nacional de Trabajadores de la Tierra (FNNT)*, segons dades de 30 de juny de 1932.

⁷ Font oral: Entrevista a Alejandro Llobell Dalmau, 26.01.2019.

⁸ Per a tindre una visió més precisa de la capacitat adquisitiva que podia tindre una família obrera que depenia exclusivament del jornal de les feines agrícoles, cal atendre als preus aproximats que tenien aleshores els aliments més bàsics: la ració de pa, oscil·lava entorn als 0,46 cèntims; la carn, tenia un preu de 4,60 pessetes per kilogram; o l'oli, que costava al voltant de 2 pessetes per litre (Salvador Forner, 1982).

⁹ *Diario de Alicante*, 21.06.1932.

¹⁰ *El Luchador*, 23.06.1932.

Cuina de poble

La cassoleta de Pasqua

Paquitere Bertomeu Buigues

Una part molt important de la Cultura d'un poble és la gastronomia. Tenim una cuina molt rica i variada que els nostres avantpassats van transmetre generació rere generació fins arribar a nosaltres. Però, per desgràcia, està perdent-se, per això s'ha de mantindre i recuperar, ja que és Patrimoni de la Humanitat.

Fins la meitat del segle passat, Teulada era un poble majoritàriament llaurador i mariner. Els llauradors feien tota classe de verdura i hortalissa per a casa, es guisava el que donava el camp i la mar en cada temporada.

Com que anem cara al bon temps i és temps de faves i pésols, hui parlarem de:

LA CASSOLETA DE PASQUA

Ingredients (per a quatre persones):

- 4 trossos de pollastre, 4 trossos de conill i 4 trossos de costella de porc
- 1/4 de quilo de faves i 1/4 de pésols
- 4 carxofes
- 4 alls
- 2 botifarres
- 2 llonganisses (sobrassada)
- 4 ous
- Sal, pebre negre i pebre roig

Elaboració:

En una cassola de fang, posem a fregir tota la carn amb oli d'oliva, que tindrem neta i salada prèviament. Quan estiga ben sofregida, afegirem els pésols, les faves, les carxofes trossejades i ho deixarem fins que estiga tot ben fregit.

Posarem el pebre roig i l'aigua. Una vegada comence a bullir, agregarem l'embotit a trossets i el pebre negre. Per a acabar, posarem els ous, quan estiguen fets, deixarem reposar la cassoleta una estona i a disfrutar. Es pot fer tant per a dinar com per a sopar.

Bon profit!

Sobre l'Educació Bàsica a Teulada durant la postguerra (III, el col·legi de les Monges)

Josep Antoni Ahuir i Jaume Buigues i Vila

En la tercera part del recorregut per l'educació bàsica al municipi de Teulada durant la postguerra, parlem del Col·legi de la Puríssima Concepció.

A més de les escoles públiques, repartides en diferents edificis del nucli urbà de Teulada i de l'Escola d'Orientació Marítima i Pesquera a Moraira, hi havia el *Col·legi de la Puríssima Concepció*, que era un centre educatiu femení de caràcter religiós que va estar regentat, a partir de 1945, per la congregació de monges terciàries franciscanes, i que és conegut popularment com el "Col·legi de les Monges".

El col·legi, una fundació de Romualdo Bertomeu, el senyoret de l'Emília, es va crear, sota els principis de recristianització propis del nacionalcatolicisme, els bons costums, la castellanyització de les classes populars, i per a la millora de l'educació de les xiques del municipi de Teulada, i per extensió dels xiquets i les xiquetes d'entre tres i cinc anys, els més menuts de la població escolar, que en principi no podien accedir als centres de l'educació pública laica i que eren educats sota els principis del catolicisme.

L'edifici del "Col·legi de la Puríssima" es va construir, al primer lustre dels anys quaranta del segle XX, carrer del Mur, en uns terrenys del senyoret Romualdo Bertomeu, qui va deixar les seues propietats a l'orde Terciària Franciscana de Monges. El nou centre educatiu comptava amb quatre aules, una per a pàrvuls, al fons de

l'edifici, una altra per als primers ensenyaments, una buida destinada a activitats i teatre, i una altra, a l'entrada, per als cursos superiors. Les aules de les alumnes més majors i de les mitjanes estaven separades, amb l'aula de teatre, per uns plafons mòbils que es podien obrir, en moments determinats, i permetien comptar amb més espai a l'aula per a la realització d'activitats no lectives, com el teatre, els treballs manuals, etc.

Col·legi de la Puríssima, anys 50 segle XX.

Foto Cervera: arxiu Joan Ivars

L'any 1945 es va impartir el primer curs al col·legi de la Puríssima. El nou centre es va nodrir de les alumnes procedents de l'escola pública, cosa que va disgustar especialment la mestra Dª Rosa Llorenç, qui impartia els últims cursos i va perdre les seues alumnes més avantatjades. En aquell primer moment impartien les classes al col·legi tres monges; a les xiques més fadrines, les de 12 a 14 anys, sor Inés, qui era la mare superiora, als cursos mitjans sor Esperanza, i als pàrvuls sor Amparo, qui atenia, junts a classe, els xiquets i les xiquetes en aquest primer estadi

de l'educació, que era mixt, fet que canviava a partir dels sis anys, quan arribaven a l'educació bàsica o primària; aleshores els xiquets ingressaven a l'escola pública i les xiquetes que volien

sonada l'anècdota, que encara es recorda avui, protagonitzada pels fills de Ventura "Binarrama"; aleshores, el germà menut, que devia tenir tres anys, va anar plorant-li al major, de cinc anys,

Grup d'alumnes a les portes del col·legi.

Any 1945.

romanien al col·legi i les que no, anaven a l'escola, on l'alumnat era segregat per sexe. Les xiques havien d'anar a classes separades, cosa que es mantindrà fins a l'aprovació de la Llei General d'Educació de l'any 1970.

Les classes s'impartien de dilluns a dissabte a migdia, i la jornada lectiva es dedicava de dilluns a divendres, al matí, a impartir classe de les diferents matèries, a la vesprada, a brodar o a anar a la capella a resar el rosari, i els dissabtes a classe de religió. En la distribució de les alumnes dins de l'aula, sor Inés organitzava l'emplaçament a les taules d'acord amb el nivell de coneixements, i feia que les alumnes més avançades s'asseieren al final de la classe i les menys davant, contràriament al sistema utilitzat en l'escola pública, on a les primeres files s'asseien les alumnes més avançades. L'ensenyament es feia tot en castellà, eren els anys posteriors a la Guerra Civil i el règim no donava marge de maniobra a la llengua pròpia. Aleshores va ser

perquè tenia set i la monja no li donava aigua si no li ho deia "*en castellano*"; aleshores el major va i li diu a la monja, "*Sor Amparo, done-li aigua al meu germanet en castellano*".

Les monges, en els anys primigenis del col·legi no vivien en l'edifici del centre educatiu, sinó al carrer d'Avall, a l'actual número 3, on tenien l'habitatge i la capella.

Serà l'any 1963 quan, de la mà d'en Federico Marí, d'Alzira, es reforma el col·legi a partir de la construcció anterior i s'obté com a resultat el nou conjunt arquitectònic que estarà format, a més de

Grup de pàrvuls, xiquetes i xiquets junts, amb sor Amparo

Any 1949

les aules per a impartir ensenyament a les xiques i als xiquets en edat preescolar, per la residència per a les monges franciscanes, al primer pis, la capella per a la celebració de missa, amb accés públic des de l'interior del Col·legi, i un pati enjardinat per a les monges, a la part posterior de l'edifici, a més del pati per a l'esplai de l'alumnat.

A les acaballes de la dècada dels anys seixanta del segle XX, s'incorpora a l'equip docent de les monges, integrat entre d'altres per sor Amèlia, sor Sara, sor Leonor, sor Maria, sor Maria Teresa... la mestra Isabel Julià Esquerdo, qui havia finalitzat els seus estudis de magisteri i roman- drà en el centre més de deu anys.

Alumnes a la classe d'Isabel Julià. Any 1972.

Durant el període de funcio- nament del col·legi, a més de l'activitat lectiva, les monges organitzaven amb les alum- nes més majors, com activi- tat extraescolar, excursions educatives, viatges d'una o diverses jornades, que obrien el món a aquelles xiquetes que no havien eixit dels fal- dons de sa mare.

Grup d'alumnes d'excursió a les Coves de Sant Josep, a la Vall d'Uixò. Any 1969

Notes —————

1. Viviae voces: Teresa Vila Buigues (1933), Teresa Garcia Soler (1933), Antonio Ahuir Llobell (1944).
2. Al carrer de la Manegüeta (on impartia classe D. José -del Poble Nou-), a la plaça del Porxe (on impartien classe Dª Rosa Llorenç, al primer pis, a les xiques, i D. Pedro Valero, a la planta baixa, als xics) i al carrer d'Avall (on impartien classe Dª Felisa i Dª Paquita).

Paraules “in memoriam” o quasi (i IV)

Vicent R. Vallés

“Les paraules són com les fulles dels arbres: unes naixen i altres moren”. Amb aquesta quarta entrega que inclou paraules corresponents a les lletres Q – R – S – T – U – V – i X es dona per finalitzada la publicació de paraules utilitzades durant molts anys i que ara ja romanen en l’oblit o quasi. Cal dir que *“són totes les que estan, però no estan totes les que són”*, o siga que el treball queda obert a futures aportacions.

Tant de bo que en el temps es pogués ampliar amb noves participacions i arribar un dia a fer una interessant publicació del ric i valuós patrimoni cultural que ha format part del parlar dels nostres avantpassats.

Q

Queferós/-a Persona inquieta que dona quefer.

Querena. Carena Arrimat a la vora de la part superior d'un marge .

Quintar. Unitat de pes usada per pesar la pansa equivalent a 4 arroves .

R

Randevú (*rendez-vous*) Mot que s'utilitza amb el significat de fer cortesia o adulació a una persona.

Randellera Es diu de la tasca de fer randells.

Randell Reparació d'esgarrats, cremades, etc. en les teles.

Rapó Manta de dimensions reduïdes que es posa sobre el llom del matxo. Rapó de caigudes:

Es diu de la manteta que esposa sobre el llom del matxo a la part darrera. El rapó i la sària s'amarren al matxo amb el capcingle.

Resquit Traure profit, benefici o guany d'una pèrdua econòmica, un dany o una ofensa.

Rebassar / arrabassar Cavar un bancal ben fondo, remonent la terra i llevant les arrels, per tal de preparar el terrany per plantar vinya nova

Recado / Recadets (castellanisme inadmissible) Records transmesos per alguna persona que fa d'intermediari. No s'ha de dir recadets de part meua”, cal dir, “salutacions / records de la meua part.

Rectar Reprendre a alguna persona per tal d'educar-la.

Refajo (castellanisme) Es diu de la falda curta interior posada per damunt dels brians.

Refullol / refillol Rebrot d'una planta; en la vinya, brot entre sarment i pàmpol (a l'hora de desmondar la vinya diuen: *lleva les mondes i el refullol*)

Reganyador Ferramenta de fuster que fa biaix i s'usa per fer galzes.

Regomello Remordiment o pesar intern causat per un fet insatisfactori.

Rella Eina de ferro tallant que ficada al dental del forcat serveix per obrir els solcs i llaurar la terra.

Rent Porció de pasta de pa fermentada

(guardada en un recipient) que s'utilitza com llevat en una pròxima pasterada perquè fermente la pasta.

Renyar Reprendre, marmolar per una falta comesa.

Reparat llis Enlluït d'algeps.

Repixar Regall que es produeix quan aboques líquids.

Repols Punxó de ferro cònic amb punta roma que els fusters i ebenistes usen per a estacar claus més endins de la superfície de la fusta.

Ressanar Tornar a curar una ferida o infermetat que ja havia estat curada .

Recialla Allò que resta d'una infermetat mal curada o d'una cosa passada.

Rexiu Brisa, rosada, que es desenvolupa a la posta del sol, "*al rexiu de la mar*".

Rinxo / a rinxo de A ras, a nivell, "*a rinxo de terra*".

Ronya Brutícia adherida al cos per falta de rentar-se

Ruc Mal educat, bròfec.

S

Sacsó / sacsada Efecte de sacsar amb un moviment brusc.

Safa Recipient de forma circular i no massa profund d'ús domèstic.

Samugada Agressió o colp fet amb una corda d'espart grossa (samuga).

Sanguango (paraula no normativa) Gandul, sense vergonya, caradura, malfeiner, etc.

Sarapisma. Compost que s'aplica sobre la pell com a calmant i antiinflamatori a una part malalta del cos.

Sarcapous/ Cercapous Aparell de ferro amb braços per traure poals caiguts a l'interior dels pous.

Sària Utensili d'espart que forma dues bosses que, en col·locar-se sobre el lloc d'una cavalleria (matxo o ase), recauen a cadascun dels dos costats de l'animal; serveix per a transportar coses d'allò més diverses.

Segó Restes de la pell dels cereals, com el del blat, que se separa dels grans durant la molta i s'utilitza, pastat amb aigua, com aliment per a les gallines i porcs.

Sequell Fruita seca o pinyols secs.

Sequer Lloc on s'escampaven els canyissos per tal d'assecar la pansa o les figues.

Serreta Peça que es col·loca en la boca dels matxos i serveix per frenar-los.

Ses Referit a la part del cos que comprèn l'anus.

Setrill Recipient que serveix de contenidor

d'oli o vinagre. Oliera.

Setrilla Oliera hidràulica amb un tub llarg que s'utilitza per a l'engreixat de les màquines industrials.

Si Cavitat que esforma entre els pits o mameles. On solien amagar-se els diners les dones en els desplaçaments.

Sillí /sellí Seient de la bicicleta.

Sisco Residus de carbó utilitzats per fer brases a l'hivern.

Sisquera / siquiera (castellanisme) Si més no.

Socoltre Gandul, afanyós, tacany, profitós que fuig de la faena.

Sogall Tipus de cordell estret i pla filat amb espart cru.

Soll / Sollet Solatge que un líquid porta en suspensió. Brutícia, residus.

Sompo Ensopit, que no té vigor, desmotivats, deixats.

Sonvoror. Fer cas, donar importància, "*fer o no fer sonvoror*"

Sorongo/-a Es diu d'una persona desanimada, fluixa, senes energia, apàtica.

Sumar Transpirar. Es diu quan un cànter o botija transpiren l'aigua de l'interior.

Surrapes Coquetes de pasta escaldada i fregida.

Sutja Substància negra i greixosa formada pel fum i adherida a la ximenera.

Tabac / tabaquet Cistella menuda pels utensilis de costura.

Taulell Taula de fusta per fènyer el pa i portarlo al forn.

Teler Es diu de persones luxurioses

Telerejar Copular

Templat Elegant, atractiu, de bon vorer.

Tenoreta Calentoreta. Calentet

Terra-tros Locució que s'utilitza quan es ven la fruita per estimació, a ull.

Terròs Tros de terra compacte i dur produït en xafar-la quan roman humida.

Tiràs Ferramenta que consisteix en un pal llarg amb un transversal per arreplegar olives, blat, etc.

Toca. Capa menuda de llana que portaven les dones per cobrir-se el cap o els muscles en temps de fred o dol.

Torcamans Tovallola menuda per eixugar-se les mans a la cuina.

Torçuda Cordell o metxa de cotó que col·locada a l'interior d'un cresol amb oli fa llum.

Tou /tova Blanet/a.

Traure el fem Acció que es duu a termini quan el fem del corral ja roman podrit i es retira del corral abans d'omplir-lo de nou amb brosses o algues.

Trellat Coneixement, sensatesa, sentit.

Triador Tauler on es triaven ametlles i es des-raspava la pansa.

Trinar Enfurir-se, enutjar-se una persona, per

alguna cosa.

Trinxo Bony o ferida feta al cap per un colp.

Trisagi Ofici d'església en què es canta l'himne a la Trinitat, amb exposició del Santíssim.

Trona/ púlpit Plataforma elevada des d'on es predicava a les esglésies.

Tros Finca gran de terra.

Trossam Peça de fusta sobrant reaprofitada en treballs menuts d'ebenisteria.

Trull Eina agrícola de pedra o fusta per batre el blat en l'era.

U

Ull, A Comprar i vendre a càlcul, sense comprovar el pes ni la mesura.

V

Vencillada Moviment brusc en què es perd l'equilibri.

Veremar Tallar el raïm de verema per xafarlo i fer el vi.

Vetigal Molèstia, incomoditat o obstacle que perjudica.

Veixells / vaixells Envasos per contenir i transportar objectes i líquids, com el vi.

Villamarquí / filaberquí Ferramenta que s'utilitza, amb una barrina, per tal de fer forats,

i, amb tornavís per a caragolar.

Volantí Cabriola, pirueta, salt, acrobàcia. Ormeig de pesca.

Volantiner Persona que fa volantins, piruetes acrobàcies. També persona de poc trellat.

X

Xalefa Figa oberta assecada al sol i per extensió, punyada, galtada i, jocosament, vagina.

Xalma Coixí de tela acotxada que es posava sobre l'esquena de les cavalleries (matxo) sota la sària.

Xércol (forma dialectal) Peça de ferro o llanda en forma circumferència, usada en la fabricació de tonells i les rodes del carro. També cavalló que es fa al voltant dels arbres.

Xercolar / xarcolar / cercolar. Cavar el sembrat amb aixada menuda per netejar-lo de males herbes.

Xeruga / xaruga Arada de ferro, amb pala lateral, que unida al forcat servia per llaurar quan s'havien de fer solcs molt profunds.

Xinglot / xanglot Porció d'un raïm. També, moviment espasmòdic degut a una contracció del diafragma.

Xoriço Metafòricament pintallavis.

Xossa Festa. Divertiment. Celebració

Xoximet Tipus de sopa amb farina, pebre roig i melva per mullar pa.

Amb la col·laboració de **Jaume Buigues**

Fotos : Joan Ivars

Jaume Buigues i Vila

La imatge dels taulells de la Immaculada Concepció que ara estudiem estan inspirats en la iconografia que té com antecedent la taula pintada per Joan de Joanes i datada en 1587, on apareix la Mare de Déu al centre rodejada dels símbols dels atributs que la tra-

Revers

El plafó està integrat per sis taulells de 20 x 20 cm i tres laterals de 10 x 20 cm, tallats abans de la cocció a fi d'adequar-se a

la grandària de l'espai triat per a la seua col·locació, amb un especejament de 3 x 3, amb unes dimensions totals de 50 x 60 cm. Els taulells van estar confeccionats amb argila de color clar blanquinós, mitjançant la tècnica del modelat per pressió, amb les vores lleugerament bisellades. Els taulells estan esmaltats en blanc i pintats a mà alçada sobre l'esmalt en cru, amb l'ajuda d'un estampat bàsic, amb blau cobalt en els seus diferents matisos clar i fosc, ocre, groc, roget, marró, verd oliva i negre manganès. L'estat de conservació del plafó el podríem qualificar de bo, excepte perquè hi ha alguns taulells trencats i al taulell central li manquen uns fragments trencats en el moment que fou desmuntat.

En els taulells de la Immaculada o Puríssima Concepció es representa la Mare de Déu dempeus, sobre un núvol amb els peus sobre la lluna, vestida amb un vestit de tela estampada, un recurs tècnic molt interessant, i una capa blava. La imatge és envoltada amb alguns símbols de les lletanies lauretanes, de què parlarem després, i a sota la inscripció "***A Exp[ensa]s. de D. Ant[oni]o. y María Rosa Bertomeu, 1846***". La composició es tanca amb una motllura bicolor ombrejada a manera d'un marc en relleu.

Els símbols que apareixen en aquesta representació mariana i que també trobem al Rosari, el papa Sixt V, en 1587, els feu valdre mitjançant una lletania a fi de fomentar la devoció a Maria, com són el Sol (sol ben alt i esplendorós, llum vertadera i que enlluerna la foscor de la nit i dissipa totes les tenebres amb

la seua claredat), l'estrella del matí (*Stella matutina* o també *Stella maris*, que en la iconografia mariana ha estat representada, quasi sempre, per una estrella de vuit puntes, ací de cinc puntes), la palmera altíssima, el xiprer, el quart de Lluna als peus, la corona de dotze estrelles (ací set), formen part dels atributs de la dona de l'Apocalipsi, la *Mulier amicta sole* (la dona vestida de sol), de què es parla a l'Apocalipsi XII, 1-6 i diu:

Llavors aparegué al cel un gran senyal: una dona vestida amb el sol, que tenia la lluna sota els peus, i duia al cap una corona de dotze estrelles [...]

Uns símbols que es completen amb la porta, la vara de Jessé, el pou, el roser, l'olivera, el jardí, la ciutat, l'espill, la torre, el lliiri, el cedre i la font, en total setze atributs que es coneixen a València des del segle XVI a través de pintures i gravats, i que ací no apareixen representats.

Aquest plafó que he tingut sota custòdia des de 1995, a l'espera de trobar-li un lloc digne on ser exposat, en l'actualitat es troba desmuntat a l'espera de ser incorporat, d'ací a poc temps, al Centre d'Estudis Vicentins de Teulada on, les persones que el visiten, podran contemplar-lo de prop, cosa que esperem valga, no solament per realçar el patrimoni ceràmic, sinó per valorar el treball i l'esforç de totes aquelles persones anònimes que el feren possible, des de qui el pintà, fins als terrissers, els taulellers o els llenyaters que participaren en la seua confecció.

Una imatge, mil paraules

Les imatges del fotoclub L'Andragó

Pep Buigues

Pep Buigues

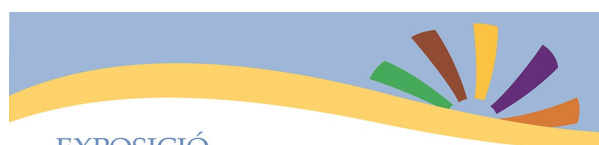
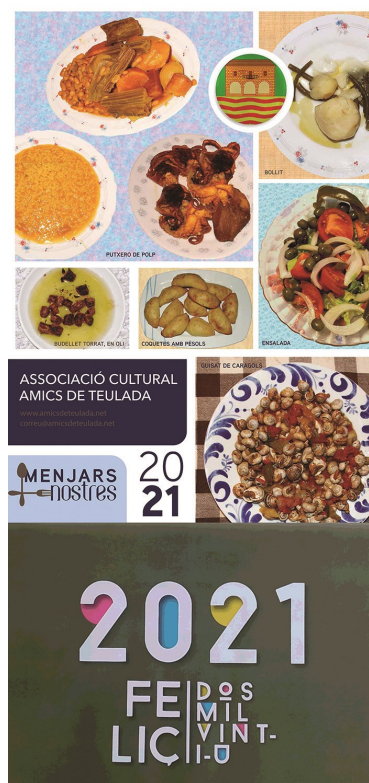
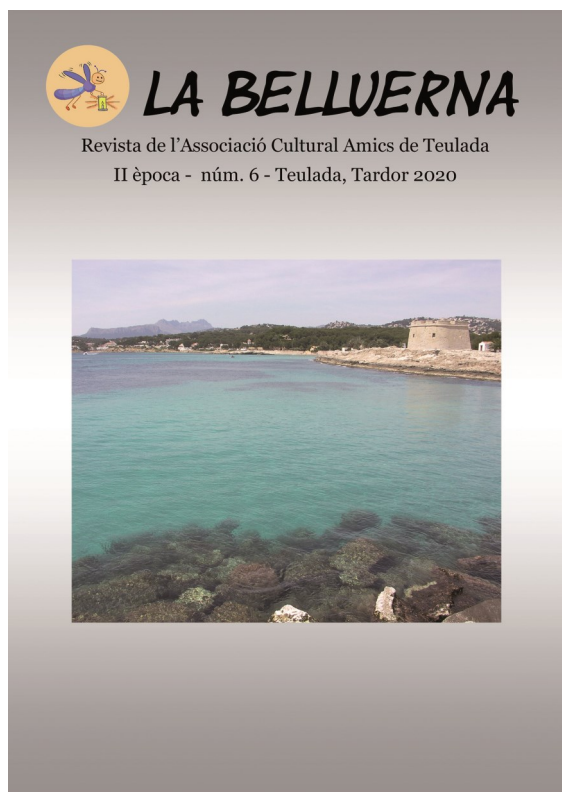

Maria Mengual

L'ACAT es mou

Últimes activitats de l'Associació Cultural Amics de Teulada

EL PAISATGE VEGETAL DE TEULADA

Exposició permanent

Lloc: Societat Recreativa Cultural, 1ª planta

Organitzen:

Associació Cultural Amics de Teulada

Societat Recreativa Cultural

VI MOSTRA CURTS DE MOSCATELL

L'Associació Cultural Amics de Teulada convoca la VI Mostra de curtmétratges 'Curtos de Moscatell' que es registrarà d'acord amb les següents BASES

1. PODRAN PARTICIPAR totes les persones realitzadores, productores i/o realitzadores que presenten la fulla d'inscripció complimentada, amb un màxim de 2 curtmétratges per autor.

2. CARACTERÍSTIQUES DELS CURTMETRATGES:

- 2.1 Duració no superior a 20 minuts (amb els crèdits inclosos)
- 2.2 Realització no anterior a 2020.
- 2.3 S'accepta qualsevol tipus de gènere: documental, ficció, animació...
- 2.4 El format de presentació haurà de ser en DVD, Blu-Ray o presentat per internet en la plataforma www.clickforfestivals.com/curtsdemoscateil
- 2.5 La llengua utilitzada en els curts haurà de ser en valencià o castellà. Si es presenten en un altre idioma el treball haurà de ser subtitulat.

Per a més informació visiteu: www.curtsemoscateil.es

